

Sveriges folkskolläraryrinneförbunds verksamhet 1906—1913.

Under lång tid hade saknaden av en sammanslutning mellan Sveriges folkskollärarinnor varit kännbar. Inför de många gemensamma intressena, som krävde enig samverkan, stod kåren utan möjlighet till gemensamt arbete, och alla de tusentals medlemmarna ägde ingen personlig kännedom om varandra.

Ett steg till samling togs 1905, då bland Stockholm lärarinnor bildades föreningen Lärarinnornas Diskussionsklubb. Genom den väckelse till gemensamt arbete för kårens såväl pedagogiska som ekonomiska intressen och den kännedom om kamratkretsen, som åstadkoms genom denna förening, togo tankarna på en sammanslutning över hela landet fastare form. Så kom 1906 års löneroglering, då den likställighet, som alltjämt funnits mellan lärare och lärarinnor rubbades, i det att lärarne erhöilo högre ålderstillägg. Möjligheten för lärarinnorna att avvärja detta slag inskränktes genom bristen på sammanslutning; att påverka riksdagsmännen i deras hemtrakter genom ortens lärarinnor och sålunda fördela det omfattande arbetet var uteslutet, då man saknade kännedom om dessa lärarinnor. Behovet av en landsorganisation framstod klarare än någonsin.

På inbjudan av lärarinnan i Stockholm fröken Anna Rylander, sammankommo lärarinnor från skilda delar av landet till ett möte i huvudstaden å Kvinno-

klubbens lokal annandag påsk den 16 april 1906. Mötet, som fortsatte även följande dag, präglades av entusiasm för den nya sammanslutningen, som under namn Sveriges Folkskolläraryrkeförbund skulle »befrämja enig samverkan mellan landets folkskollärarinnor för tillvaratagande av pedagogiska och ekonomiska intressen». Interimsstadgar antogs, och centralstyrelse valdes för sammanhållning av de på skilda orter verkande lokalföreningarna. Verkställande utskottet av denna centralstyrelse förlades till en början till Malmö, och förbundets första ordförande blev fröken Stina Hellgren samt dess sekreterare fru Lina Green-Nilsson, båda anställda vid Malmö folkskolor.

Redan första året omfattade förbundet 228 medlemmar, fördelade på sju kretsar, och arbete erbjöd sig genast i rikt mått. Efter riksdagens antagande av det framlagda löneförslaget förestod under hösten samma år löneregleringar i städer och å andra större orter. Förbundets verksamhet inriktades på att hålla dessa orters lärarinnor à jour med de förslag, som framlagts på de skilda platserna, och för övrigt verka stödjande vid arbetet för förbättrade lönevillkor.

År 1907 blev ett märkesår i det nya förbundets historia. Dess medlemmar på vitt skilda orter, som hittills samarbetat genom brevväxling, bereddes tillfälle till personligt sammanträffande å ett allmänt folkskolläraryrkenmöte i Jönköping den 31 juni och följande dag. Med intresse och allvar diskuterades flera av skolans mest brännande spörsmål, — om obligatorisk slöjd, om lämpligaste tiden för undervisning i huslig ekonomi m. m., varjämte fråga väcktes om en tidning för tillvaratagande av intressen, som beröra lärarinnorna samt flickornas undervisning. Vid en lyckad utfärd bereddes deltagarna tillfälle till närmare bekantskap.

Under påföljande höst förlades centralstyrelsens verkställande utskott till Stockholm, enär dess förut-

varande medlemmar anhållit att slippa uppdraget. Till ordförande valdes fröken Anna Rylander.

Tyvärr blev även hennes ledning av förbundet av kort varaktighet, emedan hennes hälsa inom kort bröts. Den arbetstid, som ännu var henne förunnad, ägnade hon ospard åt förbundet. Spörsmål, för vilka hon nu särskilt verkade, voro om lärarinnornas fortsatta utbildning samt förverkligandet av planerna på eget tidningsorgan. Efter underhandlingar på flera håll överenskomms med styrelsen för den nybildade veckotidningen Dagny, vars syfte var att tjäna kvinnornas intressen, att förbundet i dess spalter skulle få behandla för det samma viktiga frågor. För tillgodoseendet härav ingick fröken Rylander såsom medarbetare i tidningen, och flera artiklar av henne, behandlande nya principer för rättvisa löneförhållanden, visa, hur energiskt hon arbetade till och med från sjukbädden. Efter närmare ett års svårt lidande avled hon den 25 april 1909.

Till hennes efterträdare inom förbundet utsågs lärarinnan vid Stockholms folkskolor fröken Anna Ljungberg, som sedan dess varit förbundets ordförande.

I samband med det stora nordiska skolmötet i Stockholm följande sommar hölls förbundets fjärde årsmöte, vilket i likhet med de föregående omfattade viktiga förhandlingar och angenäma samkväm. På grund av väckta motioner från flera kretsar hade Sveriges Allmänna Folkskolläraryörening till landets lärarinnor ut-sänt frågan, huruvida de funno sänkt pensionsålder önskvärd. Avgåvos svaren okritiskt, vore fara värt, att lärarinnorna själva bidrogo till ännu ett steg till olik-ställighet, som säkerligen snart skulle resultera i ytterligare olikhet i lönevillkor. Förbundsmötet uppdrog åt centralstyrelsen och åt lärarinnan i Stockholm fröken Maria Jönsson, som inlett överläggningsämnet, att genom upplysningsarbete om frågans verkliga innebörd förmå

landets lärarinnor att värna om den likställighet, som ännu finnes kvar, vilket uppdrag centralstyrelsen fullgjorde genom utsändandet av cirkulär och fröken Jönsson genom artiklar i tidningar, som kunde nå såväl folk- som småskollärarinnor. Förbundets nödvändighet som vakt om lärarinnornas allra viktigaste lifsintressen konstaterades; utan denna sammanslutning skulle såväl ett allmännare meningsutbyte som sammanhållning vid ett viktigt besluts fattande omöjliggjorts. Vid samma tillfälle redogjorde stadsfullmäktigen i Köpenhamn lärarinnan fröken Johanne Blom på ett synnerligt intressant sätt för de danska lärarinnornas kamp för rättigheten för kvinnor att bli överlärare vid huvudstadens folkskolor. Vid ett möte följande dag, vilket var förbundets första offentliga framträdande, behandlades frågan om kvinnliga överlärare ytterligare, och anföranden hölls av förbundets ordförande, fröken A. Ljungberg, inspektörerna Rolsted från Köpenhamn och Svendsen från Kristiania samt lärarinnorna Emma Kruse från Bergen och Anne Bruun från Köpenhamn, vilka redogjorde för frågans läge på respektive platser. Till stor del genom fröken Ljungbergs fortsatta arbete fördes frågan vidare inom Stockholm; flera artiklar härom av hennes hand inflöto i Dagny, och genom hennes påverkan väcktes motion inom stadsfullmäktige om rätt för kvinnor att söka och innehava överlärbefattning. Rättigheten erhöles 1912.

Då det för Sveriges Allmänna Folkskollärareförening gällde att undersöka de grunder, på vilka en blivande lönereglering kunde byggas, sammankallade dess centralstyrelse lärare och lärarinnor från skilda delar av landet till en konferens i febr. 1911. Förbundet representerades härvid av sin ordförande.

Mot slutet av året inlämnade samma centralstyrelse till regeringen en petition om lönereglering, i enlighet

med de principer, som av konferensen uttalats. Till stöd för denna petition insamlade nämnda förening uppgifter om folkskollärares samt folk- och småskollärarynnors levnadskostnader, grundade dels på bokföring, dels utvisande det oundgängligt nödvändiga efter förhållandena på olika orter. På grund av att förfrågningar härom gjordes under sommarferierna, inkommo från folkskollärarinnor ett fåtal uppgifter, vilket gjorde statistiken mycket ofördelaktig. I uppgiften om det nödvändiga existensminimet hade också lärarinnorna varit alltför anspråkslösa. Stockholmskretsen av S. F. väckte då motion om, att förbundet måtte föranstalta om insamlande av rikligare material till ny statistik. Detta omfattande arbete kröntes med framgång; uppgifter om lefnadskostnader, grundade på bokföring, inkommo från 120 folkskollärarinnor från alla delar av vårt land, och statistiken, verkställd av samma personer, som S. A. F. för samma ändamål anlitat, utvisade med en kronas skillnad, att medelutgifterna för lärarinnorna äro fullständigt lika höga som för lärarna. Denna statistik inlämnades av centralstyrelsen till regeringen och har remitterats till den lönenämnd, som följande år utnämndes av Kungl. Maj. På grundvalen av samma uppgifter utarbetade centralstyrelsen statistik, omfattande dels lärarinnornas försörjningsplikt av anhöriga, dels de extra inkomster, som äro möjliga att erhålla, av vilken statistik centralstyrelsen vid tillfälle vill göra bruk. För andra gången under kort tid hade det visat sig, hur oundgängligt nödvändig vår sammanslutning är.

Detsamma skulle under år 1913 ytterligare fastslås icke mindre än tvenne gånger. Den ofördelaktiga särställning kvinnorna fått i kommitterades och sedermera även i regeringens förslag till lag om allmän folkpensionering, uppkallade kvinnor från skilda samhällslager till protest. Representanter för 15 olika kvinno-

föreningar, bland dem Sveriges Folkskolläraryrkesförbund, sökte genom anordnande av möten med diskussioner verka för för kvinnorna förmånligare bestämmelser. Den av riksdagen fastställda lagen gav kvinnorna något förbättrade pensionsvillkor.

Med anledning av inkomna klagomål från en folkskollärarinna i Roslagen fastställde Regeringsrätten domkapitlets utslag, att bemälda lärarinna hade att nöja sig med den bostad av ett rum och kök, som församlingen tilldelat henne, då uppgift om bostadens beskaffenhet lämnats i den annons, som föranlett henne att söka tjänsten, och hon dessutom besett skolan, innan hon antagit platsen. Ehuru särskilda omständigheter förelågo, skulle möjligen detta utslag kunna användas som prejudikat, då någon bestämd lag i berörda hänseende ej finnes. Genom uttalande i skolpressen har förbundets centralstyrelse sökt inför skolmyndigheterna framlägga alla de skäl, som i humanitärt och hygieniskt hänseende tala för bibehållande av den praxis, som framvuxit ur rättvisa krav under decennier och som tillerkänt folkskolläraryrkeskvinnorna två rum och kök. I detta förbundets uttalande hava instämt närmare 600 lärarinnor, vilka ej ännu äro anslutna till vår organisation. Alltjämt ökas dock den kamratrekts, som inser betydelsen och nödvändigheten av vår sammanslutning. Förbundet räknade vid 1913 års slut 473 medlemmar, fördelade på 14 kretsar.

Under de senaste åren hava jämte förbundsmöten i viktiga frågor ordnats överläggningar med ombud, utsedda av de olika kretsarna. Vid 1913 års ombudsmöte, hållet under påsken, överlämnades vid festligt samkväm en minnesgåva från förbundet till dess mångåriga sekreterare, fröken Rosalie Lindgren, som av sagt sig uppdraget. Förbundets nya sekreterare blev fröken Gerda Nystedt.

Årets förbundsmöte hölls i samband med det allmänna folkskolläarmötet i Lund, varvid ordföranden redogjorde för läget av den väntade löneregleringen. Föregående dag hade fröken Ljungberg på anmodan inför ombud från S. A. F:s kretsar inlett diskussion om de önskade riktlinjerna för denna lönereglering, varvid hon hävdade principen »lika lön för lika arbete» med den modifikation, att familjeförsörjare, såväl manlig som kvinnlig, tillerkännes särskilt lönetillägg. Om dessa båda principer, som länge varit föremål för kårens överläggningar och av flertalet accepterats, hade i det stora hela samförstånd uppnåtts vid ombudens diskussion; sättet för deras rättvisa tillämpning gav emellertid anledning till livliga meningsutbyten.

Ett par praktiska företag av mera märklig art hava planlagts inom tvenne av förbundets kretsar. Stockholmskretsen, Lärarinnornas Diskussionsklubb, grundade nämligen genom sin ordförande, fröken Anna Rylander, år 1908 en husmoderskola för från folkskolan utgångna flickor i avsikt att därigenom verka för hemmens höjande. Skolan förlades först till Bränninge i närheten av Södertälje, men flyttades snart till Färsna gård i Uppland. Hösten 1910 frigjordes skolan från förbundets överinseende och en understödsförening, Stockholms Folkskollärarinnors Husmoderskola, bildades med uppgift att med årsavgifter m. m. ekonomiskt stödja skolan. Styrelsen utgöres dock till största delen av lärarinnor; dess ordförande och sekreterare innehava samma funktioner inom Stockholmskretsen av förbundet. Skolan har numera årligt anslag av Stockholms stad samt står under dess folkskolestyrelses inspektion.

Vid förbundsmötet i Stockholm 1908 framlades av fröken Adèle Wetterlind i Jönköping förslag till ett studie- och rekreationshem för folkskollärarinnor.

Enligt detta förslag skulle det bliva möjligt för

lärarinnor att under ferierna vinna effektiv rekreation, på samma gång de genom studier i olika ämnen under skickliga lärares ledning med allvar arbetade på förvärvandet av kunskaper. Studier under pågående skolarbete äro för de flesta alltför ansträngande, och resor äro tyvärr alltför dyrbara för flertalet av kåren. Rekreati- och studiehemmet ville söka ersätta dessa båda bildningsvägar. Med stor energi och sällsynt kärlek för den vackra uppgiften har fröken Wetterlind arbetat för realiserandet av sina planer; jämte det att hon uppsökt en för ändamålet särdeles lämplig plats, har hon samlat medel till företagets start. Möjligen torde kåren inom kort tid få glädjen se hemmet förverkligat.
